

“Gated communities και φόβος του εγκλήματος: η περίπτωση του Ολυμπιακού Χωριού”¹

Μαρία Κράνη, Άντα Σορώτου, Κοινωνιολόγοι, Μ.Δ.Ε. Προγράμματος Μεταπτυχιακών σπουδών «Εγκληματολογία» Παντείου Πανεπιστημίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης ήταν να διερευνηθεί κατά πόσο το Ολυμπιακό Χωριό μπορεί να χαρακτηριστεί ως «*περιφραγμένη κοινότητα*», καθώς επίσης και αν συναρτάται με τη εκδήλωση ή μη αισθημάτων φόβου του εγκλήματος των κατοίκων του. Για την πραγματοποίηση της μελέτης διενεργήθηκε πρωτογενής έρευνα με επιτόπια, μη συμμετοχική παρατήρηση και συνεντεύξεις σε κατοίκους του Ολυμπιακού Χωριού και εκπροσώπους των εκεί εγκαταστημένων φορέων.

ABSTRACT

The purpose of the current study is to investigate whether the Olympic Village bears the characteristics of a gated community as well as whether emotions of fear of crime exist or not amongst the residents. For this study, be realized primary research was carried out on site with non-participatory observation and interviews to Olympic Village’s residents.

Το Ολυμπιακό Χωριό βρίσκεται στα Βόρειο-Δυτικά του Λεκανοπεδίου Αττικής και υπάγεται διοικητικά στο Δήμο Αχαρνών. Από το 2004, έτος κατασκευής του, έως και σήμερα έχει διανύσει δύο φάσεις στη χρήση του. Η πρώτη φάση αφορούσε την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων και αποσκοπούσε στη φιλοξενία των αθλητών. Μετά το πέρας των Αγώνων ξεκίνησε η μετα-ολυμπιακή του χρήση, η οποία χαρακτηρίζει τη δεύτερη φάση².

¹ Το παρόν αποτελεί επεξεργασμένη μορφή της εργασίας που εκπονήθηκε από τις συγγραφείς την άνοιξη 2017 στο πλαίσιο του μαθήματος «Πόλη και εγκληματικότητα, Αίσθημα ανασφάλειας, Τιμωρητικότητα» του Π.Μ.Σ. «Εγκληματολογία» του Παντείου Πανεπιστημίου, με διδάσκουσα και Επιστημονικά Υπεύθυνη την Καθηγήτρια Χριστίνα Ζαραφωνίτου.

² Βλ. «Ολυμπιακό χωριό- Σύγχρονη Πρότυπη Πόλη», Olympic Village, (διαθέσιμο ηλεκτρονικά στην διεύθυνση <https://olympicvillagengo.wordpress.com/olympic-village/>)

Οι παραπάνω χρήσεις του διαμόρφωσαν και τη μορφή και οργάνωση του ευρύτερου χώρου και των εντός αυτών κτιρίων και δραστηριοτήτων. Εξωτερικά ο χώρος είναι περικλειστος από *συρματοπλέγματα* τα οποία έμειναν από τους Αγώνες. Η πρόσβαση σε αυτό γίνεται από τις τρεις πύλες εισόδου που διαθέτει, στις οποίες κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων υπήρχαν αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις όπου διεξήγαγαν εξονυχιστικούς ελέγχους.

Το χαρακτηριστικό αυτό κατατάσσει την ανω δομή στις λεγόμενες *gated communities*, δηλαδή σε οικιστικά σύνολα με περιορισμένη πρόσβαση στο εσωτερικό τους

Το σημείο αυτό αποτελεί την αφετηρία μας στη συγκεκριμένη εργασία, η οποία εξετάζει εάν η μετα-ολυμπιακή χρήση του Ολυμπιακού Χωριού το κατατάσσει πράγματι στην κατηγορία μιας *gated community*, μιας περιφραγμένης κοινότητας που στοχεύει στην προστασία των κατοίκων από εγκληματικές και παρεκκλίνουσες δραστηριότητες αυξάνοντας το αίσθημα ασφάλειας αυτών.

Στο πρώτο μέρος του άρθρου πραγματοποιείται μια σύντομη ιστορική αναδρομή σε εγκληματολογικές, κατά κύριο λόγο, θεωρίες που συνδέουν το δομημένο αστικό περιβάλλον με την εγκληματικότητα. Εν συνεχεία, γίνεται αναφορά στον κοινωνικό έλεγχο, η επέκταση του οποίου έχει ως συνέπεια την ανέγερση των λεγόμενων *gated communities*, Ακολουθεί, μια αναλυτική αναφορά στο φαινόμενο των *gated communities*, με σκοπό την κατανόηση του φαινομένου. Στο τέλος του θεωρητικού μέρους παρουσιάζεται το Ολυμπιακό Χωριό της Ελλάδος, και πιο συγκεκριμένα οι χρήσεις γης αυτού. Το δεύτερο τμήμα αφορά την έρευνα. Σε αυτό περιλαμβάνεται το φωτογραφικό υλικό από την επιτόπια έρευνα στο Ολυμπιακό Χωριό, τα κυριότερα σημεία των συνεντεύξεων και τα συμπεράσματά μας σε σχέση με το αρχικό ερώτημα που τέθηκε.

1. Gated communities

1.1 Χαρακτηριστικά περιφραγμένων κοινοτήτων

Οι *gated communities*, ή αλλιώς περιφραγμένες ή οχυρωμένες κοινότητες, αποτελούν οικιστικά σύνολα με περιορισμένη πρόσβαση στο εσωτερικό τους³. Σύμφωνα με τους Blakely & Snyder, περιχαραγμένες ή αλλιώς περιφραγμένες κοινότητες (*gated communities*) είναι αστικές περιοχές με περιορισμένη πρόσβαση στις οποίες έχουν ιδιωτικοποιηθεί οι, υπό κανονικές συνθήκες, δημόσιοι χώροι. Πρόκειται για δομές

³Frantz K., *Private gated Neighbourhoods: A progressive trend in US urban development*, in *Private Cities, Global and Local Perspectives*, Edited by Georg Glasze, Chris Webster and Klaus Frantz, 2006, σ. 65.

ασφαλείας με καθορισμένες περιμέτρους, συνήθως τοίχους ή φράχτες, στις οποίες ελέγχονται οι εισοδοί με στόχο να αποτρέπεται η είσοδος από μη κατοίκους⁴.

Η πρόσβαση στο εσωτερικό ελέγχεται από τους φυσικούς φραγμούς, τοίχους ή περιφραγμένες περιμέτρους, άλλοτε με διακοσμητικό κι άλλοτε οχυρωματικό ή διαχωριστικό χαρακτήρα, όμως σχεδόν πάντοτε διαθέτουν οριοθετημένες και φυλασσόμενες εισόδους. Μέσα σε μια περιφραγμένη κοινότητα, οι κάτοικοι μπορούν να έχουν την πρόσθετη προστασία ιδιωτικής αστυνομίας, ενώ οι χώροι παρακολουθούνται από κάμερες ασφαλείας. Συχνά, σε μικρή απόσταση από μια περιφραγμένη κοινότητα κανείς συναντά ένα *τοπίο φόβου*, με τεχνάσματα ασφαλείας που καθιστούν τις εγκαταστάσεις δύσκολα προσβάσιμες από έξω⁵.

Η οπτική επίδραση μιας τόσο απαγορευτικής αρχιτεκτονικής ήταν αρκετά δραματική, ώστε να προσδώσει σε ολόκληρο το φαινόμενο των ιδιωτικών συνοικιών την ονομασία *gated communities*⁶. Παρ' όλα αυτά, η μεγάλη ποικιλία στα μέτρα ασφαλείας που περιλαμβάνει κάθε φορά η εκάστοτε κοινότητα, είναι δύσκολο να καθορίσουμε αν όλες αυτές οι δομές μπορούν να θεωρηθούν ως *gated communities*. Σε γενικές γραμμές, όμως, αυτό που είναι αξιοσημείωτο δεν είναι τα τείχη και οι πύλες, αλλά ο συμβολισμός που έγκειται στην ίδια την ύπαρξη των κοινοτήτων αυτών, των οποίων αποτελούν μόνο ένα μέρος.

1.2 Τύποι περιφραγμένων κοινοτήτων

Οι περιφραγμένες κοινότητες αποτελούν αντικείμενο της αστυακής σχεδίασης για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ιδιαίτερως στην Αμερική, οι κοινότητες του είδους εντάσσονται, συχνά, στην αμερικανική παράδοση αστικοποίησης, ενώ ορισμένες φορές αποτελούν ξεκάθαρη ένδειξη του χωροταξικού διαχωρισμού, βασισμένου σε φυλετικά κριτήρια και την κοινωνική τάξη⁷.

Στον επιστημονικό χώρο, επικρατεί μια κατηγοριοποίηση των περιφραγμένων κοινοτήτων σε τρεις τύπους, ανάλογα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους και το σκοπό που επιτελούν:

⁴ *Gated Communities –The Urban Fortresses of Fear*, University of Toronto – Mississauga, Issues in Crime Prevention – SOC316H5, March 20, 2008.

⁵ Frantz K., *Private gated Neighbourhoods: A progressive trend in US urban development*, in *Private Cities, Global and Local Perspectives*, ό.π., σ. 66.

⁶ MC Kenzie E., *The Dynamics of Privatopia: private residential governance in the USA*, ό.π., σ. 11.

⁷ Blakely E. J., *Fortress America: Separated and not equal*, στο *The Humane Metropolis: People and Nature in the 21st-Century Cities*, University of Massachusetts Press, σ.198.

α. οι *Κοινότητες Αναψυχής* (lifestyle communities), στις οποίες σπίτια και διαμερίσματα χτίζονται γύρω από κέντρα αναψυχής και άθλησης (γήπεδα γκολφ, πισίνες, παραλίες, σπα κ.λπ.). Οι πύλες αυτού του τύπου κοινότητας παρέχουν ασφάλεια και «απομόνωση», με σκοπό την απόλαυση των δραστηριοτήτων χωρίς εξωτερικές ενοχλήσεις.

β. Οι *Κοινότητες Γοήτρου* (prestige communities) οι οποίες χτίζονται σχεδόν κατ' αποκλειστικότητα για να φιλοξενήσουν πλούσιους και διάσημους κατοίκους, που χρησιμοποιούν το διαχωρισμό από τους έξω τόσο ως μέσο αποφυγής της δημοσιότητας όσο και ως σύμβολο κύρους. Αυτή η κατηγορία αποτελεί, ίσως, την πιο γρήγορα αναπτυσσόμενη.

γ. Οι ζώνες ασφαλείας, οι οποίες αποτελούν κοινότητες που αναδύθηκαν ως συνέπεια του φόβου του εγκλήματος και της ξενοφοβίας. Σε πολλές περιπτώσεις, απλές συνοικίες έχουν αναδιαμορφωθεί εκ των υστέρων, ενσωματώνοντας οχυρωματικά έργα, όπως πύλες και εμπόδια, με στόχο να περιορίσουν την πρόσβαση της κυκλοφορίας και των εξωτερικών απειλών. Οι κοινότητες που οχυρώνονται με στόχο την αύξηση της ασφαλείας τους είτε μέσα σε περιοχές υψηλής εγκληματικότητας, είτε γειτνιάζουν με αυτές. Δεν έχουν απαραίτητα σχεδιαστεί με αυτή τη φυσιογνωμία, αλλά μπορεί να είναι συνηθισμένες γειτονίες μιας πόλης, της οποίας οι κάτοικοι χρησιμοποιούν τοίχους και μπάρες ελέγχου προκειμένου να μειωθεί η εγκληματικότητα ή η κίνηση των οχημάτων. Δεν είναι λίγες οι φορές που τα κίνητρα αυτού του διαχωρισμού είναι και φυλετικά, όπως συμβαίνει σε ορισμένες γειτονίες του Μαϊάμι ή της Νέας Υόρκης.

Οφείλουμε, βέβαια, να σημειώσουμε ότι συχνά οι κοινότητες αποτελούν και το συνδυασμό των κατηγοριών/τύπων που αναφέρθηκαν. Επιπλέον, οι κοινότητες, συνήθως, διοικούνται από μια συνέλευση/σύλλογο ιδιοκτητών, ο οποίος ρυθμίζει τα διάφορα θέματα, όπως τέλη συντήρησης και λειτουργίας των υπηρεσιών ασφαλείας, όρους και τις προϋποθέσεις να γίνει κάποιος μέλος της κοινότητας, τους κανόνες συμπεριφοράς κ.α.

1.3 Gated communities ως συνέπεια του φόβου του εγκλήματος

Ιδιαίτερως τα τελευταία χρόνια, η εξάπλωση των περιφραγμένων κοινοτήτων αποτελεί το αποτέλεσμα νέων κοινωνικο-δημογραφικών τάσεων για αύξηση του μεγέθους της ανώτερης μεσαίας τάξης, μέσω αύξησης του εισοδήματος, σε συνδυασμό με αύξηση των μεταναστευτικών ροών και την απειλή της τρομοκρατίας σε δημόσιους χώρους⁸. Η ασφάλεια αποτελεί, αναμφισβήτητα, τη κινητήρια δύναμη πίσω από τις περιφραγμένες κοινότητες. Ο πιο προφανής λόγος που μπορεί να οδηγήσει κάποιον στο να επιλέξει να ζήσει σε μια

⁸Blakely E. J., *Fortress America: Separated and not equal*, ό.π., σ.198.

περιφραγμένη κοινότητα είναι ο φόβος της αυξανόμενης εγκληματικότητας και η επιθυμία των κατοίκων να νιώσουν πιο ασφαλείς.

Οι τοίχοι και οι πύλες αποτελούν φυσικά εμπόδια για την αποφυγή εισχωρήσεων ανεπιθύμητων στοιχείων που συνδέονται με το έγκλημα, τα ναρκωτικά, τον βανδαλισμό και την παραβίαση της δημόσιας ή ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Θεωρείται πως συμβάλλουν στην άμυνα και την προστασία των κατοίκων από τις δραστηριότητες αυτές⁹, δημιουργώντας αισθήματα ασφάλειας, τόσο σε κοινωνικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Οι περιφραγμένες κοινότητες έρχονται ως απάντηση στο φόβο του εγκλήματος με τη μορφή μέτρου αυτοπροστασίας.

Ωστόσο, αν πάρουμε ως παράδειγμα την αμερικανική εμπειρία, διαπιστώνουμε ένα παράδοξο. Οι περιφραγμένες κοινότητες, φαίνονται να ανθούν κατά τη διάρκεια μιας περιόδου, όπου τα ποσοστά της εγκληματικότητας σταδιακά μειώνονται. Επιπλέον, μεγάλος αριθμός περιφραγμένων κοινοτήτων βρίσκονται σε περιοχές στις οποίες δεν σημειώνονται ποτέ υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας¹⁰. Γεγονός που αποδεικνύει το φόβο αβάσιμο, σε σχέση με τα αντικειμενικά στοιχεία, αλλά καθ' όλα πραγματικό στις αντιλήψεις των πολιτών. Το φαινόμενο εξηγείται από το γεγονός ότι επιτήρηση που προβλέπεται στο πλαίσιο των κοινοτήτων συμβάλλει σε μια αίσθηση προσωπικής προστασίας έναντι του κινδύνου της εγκληματικότητας και θυματοποίησης. Η δυνατότητα πρόβλεψης μιας μελλοντικής θυματοποίησης αποτελεί η κινητήρια δύναμη πίσω από την ανάπτυξη των gated communities¹¹.

Ο φόβος του εγκλήματος βασίζεται στην άποψη του κοινού ότι τα ποσοστά της εγκληματικότητας είναι υψηλά. Ο φόβος του εγκλήματος προωθείται μέσα από εξωτερικές δυνάμεις, όπως η καθημερινή κάλυψη από τα ΜΜΕ των εγκληματικών πράξεων. Σύμφωνα με τη Wilson-Doenges, «κοντά στο 70% των κατοίκων που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι η ασφάλεια ήταν πολύ σημαντική για την απόφασή τους να μετακινηθούν σε περιφραγμένη κοινότητα»¹².

Οι επικριτές των περιφραγμένων κοινοτήτων υποστηρίζουν ότι δεν μειώνουν τα ποσοστά εγκληματικότητας, αλλά αντ' αυτού την μετατοπίζουν στις γύρω περιοχές, χωρίς

⁹ Sanchez T.W, Lang R. E. & Dhavale D. M, *Security versus Status?: A First Look at the Census's Gated Community*, Data Journal of Planning Education and Research, 24/ 2005, <http://jpe.sagepub.com/cgi/content/abstract/24/3/281>.

¹⁰ Frantz K., *Private gated Neighbourhoods: A progressive trend in US urban development, in Private Cities, Global and Local Perspectives*, ό.π., σ. 72.

¹¹ *Gated Communities –The Urban Fortresses of Fear*, University of Toronto , Mississauga, Issues in Crime Prevention, SOC316H5, March 20, 2008”

¹² Wilson-Doenges, G., *An Exploration of Sense of Community and Fear of Crime in Gated Communities*,” Environment and Behavior 32 (5): 597-611, 2000, σ. 599.

την ουσιαστική επίλυση του προβλήματος. Επιπρόσθετα, συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας κουλτούρας διαχωρισμού, ευνοώντας την αποφυγή συναναστροφής με τους «ανεπιθύμητους άλλους» και δημιουργώντας στερεοτυπικές αντιλήψεις και προκαταλήψεις για ορισμένες ομάδες του πληθυσμού¹³. Η ανάπτυξη της "νοοτροπίας του φρουρίου" (fortress mentality) οδηγεί όχι μόνο μεγαλύτερη αίσθηση ασφάλειας, αλλά και σε μεγαλύτερο φόβο για τους «απ' έξω». Σύμφωνα με έρευνα του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης, στις περιφραγμένες κοινότητες της Βρετανίας οι κάτοικοι συχνά πιστεύουν ότι η εγκληματικότητα έξω απ' τον τοίχο είναι υψηλότερη, ενώ δεν συμβαίνει απαραίτητα κάτι τέτοιο, ειδικά όταν οι κοινότητες αυτές βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές¹⁴.

1.4 Σύγκριση gated communities - ghettos

Συχνά, στη γλώσσα της καθημερινότητας οι περιφραγμένες κοινότητες χαρακτηρίζονται ως γκέτο των πλουσίων ή golden ghettos, με αποτέλεσμα να παρατηρείται ταύτιση των εννοιών.

Με τον όρο «γκέτο» (ghetto) χαρακτηρίζεται μια αστική περιοχή, στην οποία κατοικεί μια ομάδα του πληθυσμού, συνήθως μειονότητα, σε συνθήκες απομόνωσης. «Ο όρος «γκέτο» (ghetto) προέρχεται από το όνομα της εβραϊκής συνοικίας στη Βενετία, η οποία δημιουργήθηκε το 1516, και στην οποία οι ενετικές αρχές ανάγκασαν τους Εβραίους της πόλης να κατοικούν. Τον 16ο και τον 17ο αιώνα, διάφοροι αξιωματούχοι, από τοπικές δημοτικές αρχές μέχρι και τον Αυτοκράτορα Κάρολο V, διέταξαν τη δημιουργία γκέτο για τους Εβραίους στη Φρανκφούρτη, τη Ρώμη, την Πράγα και άλλες πόλεις»¹⁵.

Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τα γκέτο εξαπλώθηκαν ραγδαία. Αποτελούσαν αστικές περιοχές, συχνά περιφραγμένες, στις οποίες οι Γερμανοί συγκέντρωναν τον εβραϊκό πληθυσμό και τον ανάγκαζαν να διαβιώνει κάτω από άθλιες συνθήκες. Η ίδρυση των γκέτο αποσκοπούσε στην απομόνωση των Εβραίων με το διαχωρισμό των εβραϊκών κοινοτήτων από τον υπόλοιπο πληθυσμό, αλλά και από άλλες εβραϊκές κοινότητες.

Με την «Τελική Λύση», δηλαδή το σχέδιο για την εξόντωση όλων των Εβραίων της Ευρώπης, το οποίο άρχισε να τίθεται σε εφαρμογή στα τέλη του 1941, οι Γερμανοί

¹³Quintal D., Thompson S., *Gated Communities: The search for security* The Faculty of the Built Environment, The University of New South Wales.

¹⁴Atkinson R., Flint J., *The Fortress UK: Gated Communities*, The Spatial Revolt of the Elites and Time-Space Trajectories of Segregation.

¹⁵ <https://www.usmmm.org/wlc/el/article.php?ModuleId=10005059>

επιδόθηκαν στη συστηματική καταστροφή των γκέτο. Υπήρχαν τρεις μορφές γκέτο: τα κλειστά γκέτο, τα ανοικτά γκέτο και τα γκέτο καταστροφής¹⁶.

Στις ΗΠΑ, η δημιουργία των γκέτο συνδέεται άμεσα με τα κύματα Ευρωπαίων μεταναστών και την έντονη εσωτερική μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα. Στα τέλη του 19ου αιώνα Γερμανοί, Ιταλοί, Πολωνοί και Ιρλανδοί συνθέτουν τα πρώτα γκέτο. Ως συνέπεια της εκβιομηχάνισης και της μηχανοποίησης της γεωργίας, η «Μεγάλη Μετανάστευση» οδήγησε περίπου έξι εκατομμύρια Αφροαμερικανούς από το νότο στο βορρά (1890-1930), με το όνειρο για ισότητα ευκαιριών στην εργασία και την εκπαίδευση, το οποίο, όμως, έμεινε ανεκπλήρωτο. Η δυσμενής διακριτή μεταχείριση κορυφώθηκε μέσα από επίσημες στεγαστικές πολιτικές που ώθησαν τους Αφροαμερικανούς, ανεξάρτητα από την οικονομική τους κατάσταση, να ζήσουν σε ορισμένες «έγχρωμες γειτονιές»¹⁷.

Για να χαρακτηριστεί μια περιοχή ως γκέτο, θα πρέπει να πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, οι οποίες προκύπτουν από διεθνείς έρευνες. Συγκεκριμένα: θα

- ο υπερπληθυσμός μιας μειονότητας στην περιοχή, φυλετικής, εθνικής, θρησκευτικής κλπ. Ο πληθυσμός αυτός θα πρέπει να ζει σε συνθήκες απομόνωσης και περιθωριοποίησης, σε σχέση με την ευρύτερη κοινωνία¹⁸.

- η κοινωνική αποδιοργάνωση της περιοχής. Συνήθως, επικρατούν έντονα κοινωνικά προβλήματα όπως η φτώχεια, η ανεργία, η εγκληματικότητα.

- η μειονοτική ομάδα επιδεικνύει αδυναμία ενσωμάτωσης στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, και συχνά, αντιμετωπίζεται ως κατώτερη ή ξένη.

- η Κρατική παρουσία είναι πολύ περιορισμένη, μη παρεμβαίνοντας στα της κοινότητας και επιδεικνύοντας ακόμα και ανεκτική στάση¹⁹.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι μια περιφραγμένη κοινότητα αποτελεί μια ιδιότυπη μορφή γκέτο, στη βάση της απομόνωσης και του διαχωρισμού των κατοίκων της, από το ευρύτερο αστιακό περιβάλλον. Ωστόσο, παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από την έννοια του γκέτο, γεγονός που, συχνά, την καθιστά το αντίθετό του. Στο γκέτο, τα άτομα εξαναγκάζονται να μείνουν είτε από την υπόλοιπη κοινωνία είτε ελλείψει ευκαιριών για κάτι

¹⁶ Trunk I., *Judenrat: The Jewish Councils in Eastern Europe under Nazi Occupation*. New York: Stein and Day, 1977.

¹⁷ Ζαραφονίτου Χ., *Υπάρχουν "ghettos" στο κέντρο της Αθήνας;*, *Εγκληματολογία* 2/2012, σελ. 15-27. σ. 15.

¹⁸ Marcuse P., *Enclaves Yes, Ghettos No: Segregation and the State*, Lincoln Institute of Land Policy Conference Paper.

¹⁹ Marcuse P., *The Ghetto of Exclusion and the Fortified Enclave: New Patterns in the United States*. in *American Behavioral Scientist special issue, The New Spatial Order of Cities*, Vol 41, no. 3, November/December, pp. 311-326, 1997, σ.314.

καλύτερο, ενώ στις περιφραγμένες κοινότητες οι κάτοικοι αυτοπεριορίζονται οικειοθελώς, γεγονός που αποτελεί και τη βασικότερη διαφορά μεταξύ τους.

Στα γκέτο τα ποσοστά ανεργίας φτώχειας και εγκληματικότητας είναι πολύ υψηλά, ενώ αντίθετα, ο λόγος ύπαρξης μιας περιφραγμένης κοινότητας είναι η προστασία των κατοίκων, οι οποίοι προέρχονται, συνήθως, από τα υψηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα. Τέλος, στο γκέτο οι συνθήκες διαβίωσης είναι δύσκολες και οι συνθήκες στέγασης ανεπαρκής, ενώ σε μια κοινότητα περιφραγμένη διατίθενται για τους κατοίκους πλήθος πολυτελών εγκαταστάσεων και ανέσεων. Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι δύο αυτές μορφές κοινότητας αποτελούν τις δυο όψεις του ίδιου νομίσματος.

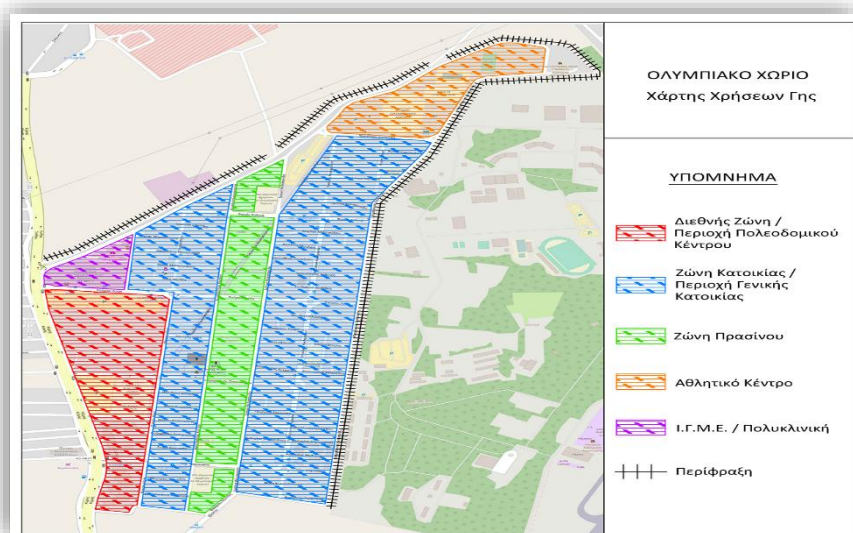
2. Ολυμπιακό Χωριό

Το Ολυμπιακό Χωριό στην Ελλάδα βρίσκεται κοντά στους πρόποδες της Πάρνηθας, στο δήμο Αχαρνών όπου ανήκει γεωγραφικά, σε μια συνολική έκταση 1.240 στρεμμάτων και αποτελείται από 2.292 «πρότυπες» κατοικίες. Από την αρχή της ύπαρξής του, αποτελεί διττή υπόσταση, διότι κλήθηκε να καλύψει προδιαγραφές και απαιτήσεις δύο φάσεων: της Ολυμπιακής και της Μεταολυμπιακής. Η Ολυμπιακή χρήση του Χωριού ήταν προσωρινή, διήρκησε περίπου 4 μήνες (από τον Ιούνιο του 2004 έως το Σεπτέμβριο του 2004) και αποσκοπούσε στην φιλοξενία αθλητών και μελών την περίοδο της Ολυμπιάδας και της Παραολυμπιάδας. Σε δεύτερη φάση, λόγω της παραπάνω διττής φύσης του έργου, η άνετη και ευχάριστη διαβίωση των μόνιμων κατοίκων του οικισμού αποτελούσε το κύριο μέλημα της μεταολυμπιακής χρήσης. Για τον λόγο αυτό, πραγματοποιήθηκαν οι απαιτούμενες μετασκευές, διαμορφώσεις οικιών και κατασκευή υποδομών.

Ο αρχικός σχεδιασμός του Ολυμπιακού Χωριού βασίστηκε σε αρχές του CPTED. Σε εφαρμογή της αρχής της εδαφικότητας (**Territoriality**) και αποσκοπώντας στη μείωση των ευκαιριών πρόσβασης και προσβολής από άτομα που δεν αποτελούν νόμιμους κατοίκους του, σχεδιάστηκαν πύλες εισόδου, καθώς και ζώνες που καθόριζαν την ιδιωτική, ημι-ιδιωτική και δημόσια χρήση των χώρων²⁰. Το Χωριό αναπτύσσεται σε 4 βασικές ζώνες (βλ. εικόνα 1), τόσο κατά την ολυμπιακή, όσο και κατά την μετα-ολυμπιακή χρήση: *το αθλητικό κέντρο* όπου είχαν κατασκευασθεί και λειτουργούσαν γήπεδα και λοιπές αθλητικές εγκαταστάσεις, *η ζώνη πρασίνου* που περιλαμβάνει παιδικές χαρές, ανοικτούς χώρους περιπάτου, χώρους αναψυχής, μικρές πλατείες και ειδικά διαμορφωμένους χώρους για την ψυχαγωγία των ανθρώπων τρίτης ηλικίας, *η*

²⁰ Cozens P.M, Saville G., Hillier D., *Crime prevention through environmental design (CPTED): a review and modern bibliography*, Property Management, Vol. 23 Issue: 5, pp.328-356, 2005, σ.331.

Εικόνα 1: Χάρτης χρήσεων γης

ζώνη κατοικίας και η διεθνής ζώνη της ολυμπιακής χρήσης που τοποθετείται στη περιοχή του «Πολεοδομικού Κέντρου». Στην ζώνη αυτή βρίσκονται τα κτίρια που είχαν αναπλαστεί μετά το πέρας των Ολυμπιακών Αγώνων να στεγάσουν το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Πρόνοιας, της Πολυκλινικής και του Ινστιτούτου Γεωλογικών και

Μεταλλευτικών Έρευνων.

2.1. Μεθοδολογία έρευνας

Το ερευνητικό ζητούμενο του παρόντος πονήματος είναι να διαπιστωθεί αν τελικά η περίπτωση του Ολυμπιακού Χωριού αποτελεί μορφή περιφραγμένης κοινότητας (gated community), και σε δεύτερο βαθμό κατά πόσο οι κάτοικοι που διαμένουν εντός των εγκαταστάσεων του αισθάνονται ασφαλείς ή ανασφαλείς απέναντι στο έγκλημα.

Σε αυτό το σημείο κρίνεται αναγκαίο να διευκρινίσουμε ότι με τον όρο «ανασφάλεια» εννοούμε το αίσθημα ανασφάλειας των πολιτών, το οποίο σχετίζεται με το έγκλημα, την εντύπωση, δηλαδή, ότι το έγκλημα αποτελεί μια σοβαρή και πραγματική απειλή, με αποτέλεσμα να επηρεάζει την ποιότητα ζωής των πολιτών, την εμπιστοσύνη τους στους επίσημους φορείς, καθώς επίσης και τον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται την καθημερινότητα τους²¹. Το αίσθημα ανασφάλειας είναι άμεσα συνδεδεμένο με το φόβο του εγκλήματος, ο οποίος ορίζεται ως « το συλλογικό άγχος των κατοίκων μιας περιοχής, μιας πόλης ή χώρας, το οποίο προέρχεται από το φόβο πιθανής θυματοποίησης των ίδιων ή κοντινών τους προσώπων από βίαιες εγκληματικές επιθέσεις»²².

Για τη διεξαγωγή της εμπειρικής έρευνας επιλέχθηκε ένας συνδυασμός μεθόδων της ποιοτικής έρευνας.

²¹ Ζαραφονίτου Χ., *Εγκληματολογικές Προσεγγίσεις του Φόβου του Εγκλήματος και της (Αν)ασφάλειας*, Ποινική Δικαιοσύνη (ανάτυπο), 8-9/2006, σελ. 1032.

²² Ζαραφονίτου Χ., *Ο Φόβος του Εγκλήματος*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2002, σελ. 31-32.

Στην πρώτη φάση της εμπειρικής διερεύνησης, επιλέξαμε την επιτόπια μη συμμετοχική παρατήρηση, με σκοπό να καταγράψουν τα εξής: η χρήση γης εντός του Ολυμπιακού Χωριού, η συχνότητα κυκλοφορίας των κατοίκων, να διαπιστωθεί αν υπάρχουν σημάδια εγκατάλειψης ή και υποβάθμισης της περιοχής, να καταγραφούν τα μέτρα ασφαλείας που υφίστανται στο Χωριό, η συμπεριφορά των κατοίκων σε σχέση με τη χρήση γης, και βέβαια, σχετικά με το κύριο ερώτημα της παρούσας εργασίας, να διαπιστωθεί αν το Ολυμπιακό Χωριό φέρει τα τεχνικά/πολεοδομικά χαρακτηριστικά μιας περιφραγμένης κοινότητας.

Στη δεύτερη φάση της εμπειρικής διερεύνησης, ως μεθοδολογικό εργαλείο επιλέχτηκε η ημικατευθυνόμενη συνέντευξη²³. Δημιουργήσαμε έναν οδηγό συνεντεύξεων αποσκοπώντας στη συλλογή των απαραίτητων πληροφοριών που θα μας βοηθήσουν να καταλήξουμε τεκμηριωμένα στο συμπέρασμα εάν το Ολυμπιακό Χωριό συνιστά μια gated community καθώς και να σκιαγραφήσουμε τις στάσεις των κατοίκων και να γίνουμε δέκτες νέων πληροφοριών και θεμάτων που θα έθετε ο ίδιος ο συνεντευξιζόμενος.

Στον πρώην Πρόεδρο του Συλλόγου Κατοίκων του Ολυμπιακού χωριού, κ. Κώστα Σκέντζο τέθηκαν ερωτήσεις σχετικά με τη μετοίκηση στο Ολυμπιακό Χωριό, τη χρήση των πυλών και την περίφραξη αυτού, τη παρουσία του Δήμου και τα αιτήματα των κατοίκων, ενώ είχε προβλεφθεί στον οδηγό συνέντευξης και μία ενότητα σχετικά με το αίσθημα ανασφάλειας των κατοίκων, αν δηλαδή υπάρχει φόβος πιθανής θυματοποίησής τους. Να σημειώσουμε πως με τη μέθοδο της χιονοστιβάδας, όμοιου τύπου συνέντευξη πραγματοποιήθηκε και με τον κ. Γκικάκη ο οποίος αποτέλεσε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου των Κατοίκων, καθώς και με λοιπά μέλη της Πολιτικής Προστασίας του Ολυμπιακού Χωριού.

2.2. Επιτόπια έρευνα

Η επιτόπια έρευνα πραγματοποιήθηκε στις 20/04/2017 και ώρες 12:00-15:00 μμ.

²³ Βλ. Θανοπούλου Μ., Η ποιοτική συνέντευξη. Ένα «ευαίσθητο» προνομιακό εργαλείο κοινωνικής έρευνας, στο Κ. Ν. Φελλάς & Δ. Μπαλούρδος, Κοινωνία και έρευνα: σύγχρονες ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι, εκδόσεις Παπαζήση, 2015, σσ.298-300.

Εικόνα 1: Είσοδος Α΄

Το Ολυμπιακό Χωριό οριοθετείται περιμετρικά με περίφραξη, η οποία διακόπτεται σε ορισμένα σημεία. Η είσοδος στο Ολυμπιακό χωριό γίνεται από τρεις πύλες που βρίσκονται επί της Λεωφόρου Κύμης. Η Α΄ είσοδος

Εικόνα 2: Είσοδος Γ΄

όσο και η Γ΄ είσοδος είναι ανοιχτές και επιτρέπουν την ελεύθερη διέλευση των αυτοκινήτων καθώς και των λεωφορειακών γραμμών που εξυπηρετούν το επιβατικό κοινό.

Δεν υπάρχουν συρματοπλέγματα, μπάρες ή κλειστές πύλες. Υπάρχει μόνο ένα φυλάκιο στην πρώτη είσοδο, το οποίο είναι κλειστό, Φαίνεται να μη λειτουργεί, ενώ υπάρχουν σημάδια εγκατάλειψης (graffiti). Αντίθετα, η είσοδος Β΄ περικλείεται με συρματοπλέγματα που κάποιος έκοψε και μετά βίας δύναται να περάσει ένα αυτοκίνητο.

Εικόνα 3 : Ζώνη Πρασίνου

Μπαίνοντας από την Α΄ είσοδο σύντομα συναντάμε τη ζώνη πρασίνου. Σε αυτό το σημείο, ακριβώς μετά την είσοδο μας στο χωριό η ζώνη πρασίνου είναι εμφανώς περιποιημένη.

Η εικόνα αυτή, όμως, αλλάζει όσο προχωράμε προς το κέντρο του χωριού. Το **Αδριάνειο Υδραγωγείο**, το οποίο είχε αναδειχθεί με ειδικές κατασκευές, όπως και οι δύο μαρμάρινες

πλάκες στις οποίες αναγράφονται τα ονόματα των Ελλήνων Ολυμπιονικών και Παραολυμπιονικών κοσμούσαν αμφότερα την ζώνη. Σήμερα όλα είναι κατεστραμμένα και λεηλατημένα.

Ξερά δέντρα, γκράφιτι σε τοίχους και σπασμένα παγκάκια συνθέτουν την εικόνα της πράσινης ζώνης.

Εικόνα 4: Πλάκες με τα ονόματα των Ελλήνων

Ολυμπιονικών και Παραολυμπιονικών

Συνολικά υπάρχουν κατανεμημένες σε όλη την έκταση του χωριού 10 παιδικές χαρές για την ψυχαγωγία των μικρών παιδιών. Όσες από αυτές βρίσκονται στη πράσινη

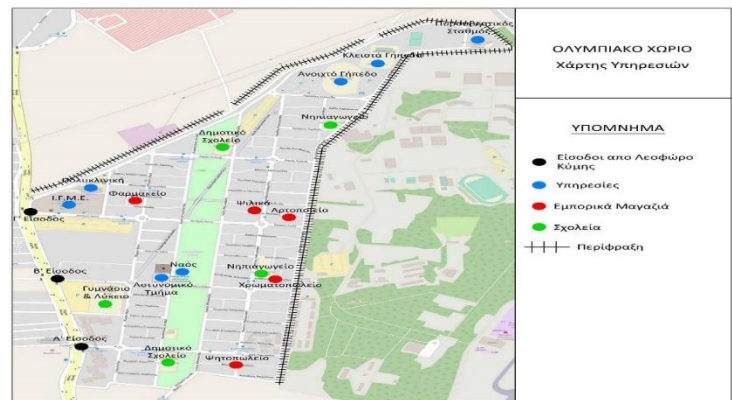

ζώνη δεν έχουν συντηρηθεί επί σειρά ετών, γεγονός που τις καθιστά επικίνδυνες. Γενικά, στη συγκεκριμένη ζώνη επικρατεί μια εικόνα εγκατάλειψης. Εξάιρεση αποτελεί η Εκκλησία που είναι κτισμένη στα μέσα της ζώνης. Φρεσκοβαμμένη, καθαρή και με επιμελώς φροντισμένο και περιποιημένο κήπο στο εσωτερικό της.

Εικόνα 5: Ιερός Ναός Κύριλλου και Μεθόδιου

Εικόνα 6: Χάρτης υπηρεσιών

Τα 5 μαγαζιά τα οποία βρίσκονται εν λειτουργία, ένα ψητοπωλείο, ένα φαρμακείο, ένα κατάστημα με ψιλικά, ένα πρατήριο άρτου-ζαχαροπλαστέιο και ένα χρωματοπωλείο, είναι ανομοιόμορφα κατανεμημένα στο Χωριό. Έτσι, οι κάτοικοι καλύπτουν τις ανάγκες τους και

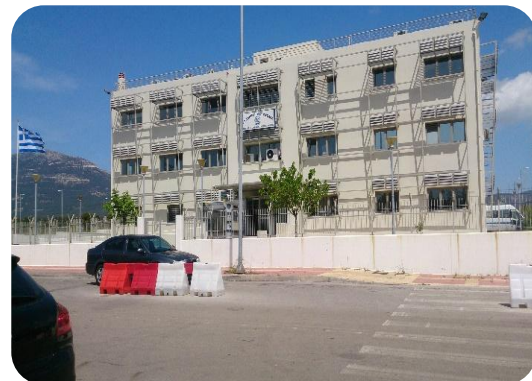

προμηθεύονται τα απαραίτητα από το σούπερ μάρκετ που βρίσκεται λίγα μέτρα μακριά από την Α' έξοδο του οικισμού.

Εικόνα 7: Το Αστυνομικό Τμήμα του Ολυμπιακού Χωριού

Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι το Αστυνομικό Τμήμα. Η περιφράξη περιμετρικά του κτιρίου και τα αγκαθωτά σύρματα στις κορυφές της παραπέμπουν περισσότερο σε φυλακή παρά σε ένα τμήμα προσιτό στους κατοίκους.

Τα σπίτια ήταν όλα σχεδόν κατοικήσιμα. Περιποιημένοι κήποι, απλωμένα ρούχα και ανοιχτές μπαλκονόπορτες προσδίδουν την παρουσία ενοίκων. Ωστόσο, η κίνηση στους δρόμους ήταν περιορισμένη. Οι δρόμοι ήταν άδεια, η διέλευση των αυτοκινήτων ήταν αραιή και αναμέναμε περισσότερη παρουσία την χρονική στιγμή που πήγαμε. Παρόμοια η κατάσταση και με τους πεζούς. Αν και στις 20/4/2017 που πραγματοποιήθηκε η επίσκεψη μας, τα σχολεία ήταν κλειστά λόγω της αργίας του Πάσχα, η παρουσία παιδιών ήταν ελάχιστη. Αντικρύσαμε μόνο δύο ομάδες εφήβων στο πεζόδρομο της πράσινης ζώνης και στο αρτοποιείο της περιοχής, και μερικών ανήλικων παιδιών στην αυλή ενός διώροφου σπιτιού. Ίσως το είδος των καταστημάτων τα οποία λειτουργούν (δεν υπάρχουν καφετέριες) δεν παρακινούν την έξοδο των νέων. Κινητικότητα γενικά παρουσιάσθηκε γύρω από τα μαγαζιά και στις αθλητικές εγκαταστάσεις.

Εικόνα 8: Ο αθλητικός Σύλλογος «Δίας»

Στο Βόρειο τμήμα του οικισμού βρίσκονται όλες οι αθλητικές εγκαταστάσεις ή αλλιώς το *αθλητικό κέντρο*, καθώς και οι τρεις αθλητικοί σύλλογοι που εδρεύουν στο Χωριό.

Εικόνα 8: Το ανοιχτό κολυμβητήριο

Το ανοιχτό κολυμβητήριο βρίσκεται εκτός λειτουργίας και τόσο το εσωτερικό του, όσο και ο περιβάλλον χώρος μαρτυρούν την εγκατάλειψή του.

Σε αντίθεση με το κολυμβητήριο, τα δύο κλειστά γυμναστήρια λειτουργούν ικανοποιητικά ενώ αρκετά νεαρά άτομα έκαναν τις προπονήσεις τους στη δισκοβολία και στο στίβο που βρίσκεται περιμετρικά του γηπέδου ποδοσφαίρου, το οποίο φαίνεται να έχει καταργηθεί και να μην λειτουργεί ως τέτοιο, παρά μόνο για την ρίψη δίσκων.

Η εικόνα τις περιοχής ήταν σε γενικές γραμμές καλή, εάν εξαιρεθεί η πράσινη ζώνη. Κατά την παρουσία μας στις οδούς Κεντέρη και Λούη, άνθρωποι του Δήμου με ειδικά μηχανήματα έκοβαν φυτά και κλάδευαν τα δέντρα που βρίσκοντας στους δρόμους γύρω από τις κατοικίες. Ένα επίσης σημαντικό σημείο, είναι πως κατά την παρουσία μας στον οικισμό διαπιστώσαμε πως πολλά οχήματα ήταν ξεκλείδωτα. Στοιχείο που φανερώνει την ασφάλεια που αισθάνονται οι κάτοικοι; Θα φανεί στην συνέχεια της έρευνας.

2.3. Ευρήματα έρευνας

Κατά τη δεύτερη επίσκεψη μας στο Ολυμπιακό Χωριό είχαμε την ευκαιρία να συνομιλήσουμε με τον κ. Κ. Σκέντζο ο οποίος αποτέλεσε Πρόεδρος του Συλλόγου Κατοίκων του Ολυμπιακού Χωριού επί 2,5 έτη, ο κ. Β. Γκικάκης πρώην μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου Κατοίκων, καθώς και μερικά από τα μέλη της ομάδας «Πολιτική Προστασία Ολυμπιακού Χωριού». Κατά την επίσκεψη μας, τυχαία παρευρεθήκαμε σε συνέλευση της Πολιτικής Προστασίας, με καλεσμένους τον Αντιδήμαρχο Αχαρνών κ. Π. Πολυμενέα και Τοπικό Εκπρόσωπο του ΣΥΡΙΖΑ κ. Τόκα.

Ένα από τα βασικότερα αιτήματα των κατοίκων του Ολυμπιακού Χωριού ήταν και παραμένει η μεγαλύτερη συμμετοχή του Δήμου. Όπως μας ανέφερε χαρακτηριστικά ο πρώην Πρόεδρος του συλλόγου, το Ολυμπιακό Χωριό οφείλει την ύπαρξη του στον εθελοντισμό των κατοίκων. Στα ερωτήματα μας σχετικά με τις πύλες και την περίφραξη, χαρακτηριστικά που υπό προϋποθέσεις παραπέμπουν σε gated communities, πληροφορηθήκαμε από τους παρόντες ότι αποτελούσαν μέτρα ασφαλείας τα οποία υιοθετήθηκαν, κυρίως, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων και σταδιακά εγκαταλείφθηκαν λίγο μετά την μετοίκηση στο Χωριό, λόγω της έντονης δυσαρέσκειας των κατοίκων. Ο κ. Σκέντζος αναφέρει: « δέκα χρόνια πριν υπήρχαν συρματοπλέγματα, security, σκοπιά. Έγιναν λόγω Ολυμπιακών Αγώνων, ήταν πρόσθετη ασφάλεια, αλλά δε μπορείς να ζεις σε μια κοινωνία με συρματοπλέγματα». Οι

πύλες του Χωριού ήταν κλειστές για τους έξω και ελέγχονταν για μικρό χρονικό διάστημα: «οι πύλες λειτουργούσαν για 2 μήνες. Η gated community είναι Αμερική τύπου. Έζησα σε τέτοιο πράγμα. Εκεί έχεις την κάρτα και μπαίνεις μέσα».

Ο κ. Γκικάκης, πρώην μέλος του συλλόγου και ενεργό μέλος της Πολιτικής Προστασίας μας ενημέρωσε: «η οριοθέτηση του χώρου Ολυμπιακό Χωριό ήταν μέσα στα πρότυπα της εποχής. Υπήρχαν ενδείξεις για να μην περάσει κάποιος μέσα να ενοχλήσει τους αθλητές. Όταν ήρθε η ώρα για τις εργατικές κατοικίες και την παράδοση τους στους κατοίκους, σιγά σιγά οι ίδιοι οι κάτοικοι αισθάνονταν μια πίεση, δηλαδή, τα σύρματα γύρω γύρω δεν είναι ό,τι το καλύτερο. Έτσι, έφυγαν αυτά τα πράγματα». Συνεχίζει λέγοντας: «η πόλη φρουρήθηκε για ένα διάστημα στην αρχή, περίπου δύο μήνες, μέχρι να παραδοθούν τα διαμερίσματα». Αυτό έγινε διότι, όπως συμπλήρωσε κ. Π. Καλαμπάκας «...είχε υπογραφεί σύμβαση και ήταν να τελειώσει» ενώ επιπρόσθετα, είχε σαν στόχο την αποτροπή κλοπών από τα ακατοίκητα ακόμα σπίτια, εφόσον η μετοίκηση ήταν σταδιακή».

Σε αυτό το σημείο μας δημιουργήθηκε και η απορία σχετικά με τους βανδαλισμούς. Εφόσον τα σπίτια είναι ιδιόκτητα, ποιος έκανε τους βανδαλισμούς στη ζώνη πρασίνου, κάτοικοι ή άτομα που ήρθαν από τις γύρω περιοχές; Και γιατί; Οι κάτοικοι μας απάντησαν ότι οι βανδαλισμοί ήταν «μεικτοί», καθώς σ' αυτούς είχαν συμμετοχή τόσο κάτοικοι όσο και άτομα εκτός του Ολυμπιακού Χωριού, ενώ συνεχίζονται μέχρι και σήμερα. Όπως μας εξήγησε ο κ. Γκικάκης, οι βανδαλισμοί αποτελούν το αποτέλεσμα συγχρωτισμού ομάδων εφήβων του Χωριού με ομάδες από άλλες περιοχές.

Όπως μας ενημέρωσε ο κ. Καλαμπάκας, στον αρχικό σχεδιασμό προβλεπόταν η κατασκευή ενός κτηρίου παραπλεύρως της ζώνης πρασίνου, το οποίο θα αποτελούσε ένα μεγάλο πνευματικό κέντρο. Αυτό, όμως, δεν συνέβη. «Αποτέλεσμα ήταν ότι η παιδική και η εφηβική ηλικία δεν έβρισκε άμεσα διέξοδο σε 'καλές χρήσεις', δεν υπήρχε άμεσα προοπτική και υπήρχε και εσωτερικός βανδαλισμός. Αλλά, ο βανδαλισμός που έγινε σε κάποια νεότερα πολιτισμικά πεδία ήταν μεικτός. Δηλαδή, ομάδες από άλλες περιοχές ήρθαν στο Ολυμπιακό Χωριό, ήταν πόλος έλξης, κυρίως τα καλοκαίρια και συγχρωτίστηκαν με τους νέους εδώ».

Στις ερωτήσεις μας σχετικά με την εγκληματικότητα στην περιοχή του Ολυμπιακού Χωριού, οι απαντήσεις ήταν πολλές και όχι πάντα ομοιογενείς μεταξύ τους. Ο πρώην Πρόεδρος μας απάντησε: « Συγκριτικά, ο χώρος μας δεν έχει την εγκληματικότητα που έχουν οι όμοροι δήμοι. Δεν είμαστε κοινωνία αγγέλων». «Υπάρχει παραβατικότητα, όχι εγκληματικότητα», συμπλήρωσε ο κύριος Παναγιώτης. «Ληστείες δεν έχουμε, κλοπές έχουμε. Σε σχέση με το Δήμο Αχαρνών δεν είναι πολλά». «Υπάρχει παραβατικότητα, όπως υπάρχει σε κάθε δήμο και σε κάθε μεγαλούπολη, γιατί είναι και πόλη και χωριό, είμαστε μια

περιαστική πόλη, είμαστε δίπλα στο δάσος. Δεν υπάρχει εγκληματικότητα. Ληστείες δεν έχουμε εδώ. Στατιστικά έχει γίνει μια ληστεία στα δέκα χρόνια. Έχουμε μικρή και μέση παραβατικότητα».

Στους λόγους για τους οποίους δεν παρατηρείται εγκληματικότητα, οι κάτοικοι προέβαλαν τα εξής επιχειρήματα:

α. την κοινωνική θέση των κατοίκων. Όπως υποστήριξαν υπάρχει έντονο το εργατικό στοιχείο και άρα δεν υπάρχει ο πλούτος.

β. τη συνοχή μεταξύ των κατοίκων, που προσομοιάζει, όπως οι ίδιοι υποστήριξαν με εκείνη ενός χωριού. Σύμφωνα με τον κ. Σκέντζο: « Εδώ λίγο πολύ γνωριζόμαστε μεταξύ μας, υπάρχει μια συνοχή των κατοίκων».

γ. η σχετικά δύσκολη πρόσβαση στο χώρο, καθώς ακολουθήθηκε σχεδιασμός ασφαλείας. «Δεν έχουν τρόπο διαφυγής. Από το πίσω μέρος δεν μπορεί να φύγει κάποιος που έκλεψε, είναι η περίφραξη του αεροδρομίου», μας επισήμανε ο κ. Παναγιώτης.

Στα ερωτήματα μας σχετικά με το φόβο του εγκλήματος και τα μέτρα ασφαλείας που χρησιμοποιούν οι κάτοικοι, μας απάντησαν πως δε χρησιμοποιούν επιπρόσθετα μέτρα ασφαλείας. Όλοι οι παρόντες, ωστόσο, συμφώνησαν ότι αν λειτουργούσαν περισσότερα καταστήματα μέσα στο Ολυμπιακό Χωριό, λόγω της εμπορικής κίνησης το αίσθημα ασφάλειας των κατοίκων θα ήταν ακόμη πιο έντονο. Όπως σημείωσαν, «Όπου υπάρχει εμπορική κίνηση, υπάρχει και περισσότερη ασφάλεια, κοινωνική. Αν ανοίξουν τα καταστήματα θα έχουμε ανάγκη για περισσότερες περιπολίες, για να μην χρειαστεί καταστολή». Στο σημείο αυτό φαίνεται να επιβεβαιώνεται η θεωρία της «καθημερινής δραστηριότητας» (*routine activity theory*) των Marcus Felson, Ron Clarke και Lawrence Cohen. Με βάση τη θεωρία, για να συμβεί ένα έγκλημα είναι πολύ σημαντική η συμπεριφορά των υποψήφιων θυμάτων και πρέπει τελικά να υπάρχουν ταυτόχρονα τρεις συνθήκες σε σύγκλιση με το χώρο – χρόνο: η ύπαρξη βεβαίως ενός δράστη (offender), η ύπαρξη ενός στόχου (target), ο οποίος μπορεί να είναι είτε υλικός είτε και κάποιο άτομο και η απουσία ενός ικανού κηδεμόνα (guardian) ή αλλιώς η απουσία των απαραίτητων για την αποτροπή του εγκλήματος μέτρων φύλαξης²⁴. Με την ύπαρξη κίνησης στους δρόμους επιτυγχάνεται, έστω και ακούσια, δυσχέρεια τέλεσης εγκλημάτων, εφόσον οι περατικοί λειτουργούν ως guardians.

Ακόμη, ο πρώην Πρόεδρος, ως κατάλληλο επιπρόσθετο μέτρο ασφαλείας προτείνει τη πεζή περιπολία ή, αλλιώς, τον αστυνομικό της γειτονιάς διότι όπως μας είπε: «εδώ δεν

²⁴ Cohen L. & Felson M., *Social change and crime rate trends; a routine activity approach*, American Sociological Review Vol.:44, 588-608, August 1979, σ.589.

έχουμε σοκάκια, δεν έχουμε λιθόστρωτα. Εδώ έχει ευθεία, θα τον δεις τον κλέφτη». Άλλωστε, σύμφωνα με τη θεωρία της ορθολογικής επιλογής το υποκείμενο σκέφτεται και παίρνει αποφάσεις για την επίτευξη στόχων του, βασιζόμενο στους στόχους τους οποίους επιδιώκει και των μέσων με τα οποία είναι λογικότερο να επιδιώξει την επίτευξη των στόχων του²⁵. Οι εγκληματίες ζυγίζουν τα κόστη και τα οφέλη καθώς αποφασίζουν να διαπράξουν ένα έγκλημα ή όχι ενώ παράλληλα προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους όταν εγκληματούν²⁶. Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του Ολυμπιακού Χωριού, σε συνδυασμό με την ύπαρξη πεζών περιπολιών θα σταθμίζονταν στα «κατά» και θα απέτρεπαν την τέλεση εγκλημάτων.

Το έργο της αστυνομίας χαρακτηρίστηκε ανεπαρκές από τους παρόντες στη συζήτηση, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων. Ζητούν ομόφωνα μεγαλύτερη «αποτελεσματικότητα», αν και τονίζουν πως σαν κάτοικοι επιδιώκουν και επιζητούν περισσότερο τη πρόληψη παρά την καταστολή. Σε αυτό το σημείο τέθηκε και το ζήτημα της κοινοτικής αστυνόμευσης. Με πρωτοβουλία των κατοίκων και της Πολιτικής Προστασίας είχε δημιουργηθεί μια ομάδα 'περιπολίας' λόγω κάποιων κατοίκων «με περισσότερες ανησυχίες», όπως μας είπαν χαρακτηριστικά. Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή, όπως μας είπαν, δεν είναι οργανωμένη. «Το οργανωμένο έχει σταματήσει. Τα μικρά παιδιά έγιναν μεγάλα. Επομένως, η περιφρούρηση..., περιφρουρεί ο καθένας το παιδί του, το παιδί του φίλου του, του γείτονα. Αυτό γινόταν. Δε γινόταν κάτι οργανωμένο». Η εξήγηση που μας δόθηκε ήταν σχετική με την αποτρεπτική δράση της συχνής κίνησης και παρουσίας στο χώρο: «Η παρουσία των 'υγιών' ανθρώπων αποτρέπει τους άλλους. Υπήρχαν παραδείγματα ότι σε κάποια σημεία του χωριού γινόταν χρήση, γινόταν πορνεία. Εμείς δεν πήγαμε να τους αποβάλουμε, δεν είμαστε η Πολιτεία, απλώς κάναμε πολύ συχνή παρουσία. Περνάγαμε, ξαναπερνάγαμε, ε... τα πήραν κι έφυγαν».

3. ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα μελέτη ξεκίνησε με αρχική υπόθεση εργασίας ότι το Ολυμπιακό Χωριό αποτελεί την πλησιέστερη μορφή περιφραγμένης κοινότητας, με βάση τα χαρακτηριστικά αντίστοιχων κοινοτήτων του εξωτερικού. Σκοπός μας, λοιπόν, ήταν να διερευνήσουμε αν το Ολυμπιακό Χωριό αποτελεί ή όχι Gated Community, με βάση τον ορισμό της στη διεθνή βιβλιογραφία, καθώς επίσης και η διερεύνηση των στάσεων των κατοίκων, σχετικά με την ασφάλεια και την εγκληματικότητα.

²⁵ Ritzer G., *Σύγχρονη κοινωνιολογική θεωρία*”, μτφρ. Χρηστίδης Γιώργος, εκδόσεις Κριτική, 2012, σ.380-381.

²⁶Boba R., *Crime Analysis with Crime Mapping*, 2nd edition, SAGE publications, 2009 σ.29.

Σχετικά με το βασικό μας ερώτημα, διαπιστώθηκε ότι το Ολυμπιακό Χωριό ξεκίνησε αρχικά ως gated community, στη συνέχεια, όμως, και με τη σταδιακή μετοίκηση των κατοίκων άλλαξε μορφή. Αρχικά, και κυρίως λόγω Ολυμπιακών Αγώνων, έφερε όλα τα χαρακτηριστικά μιας περιφραγμένης κοινότητας, με σκοπό την ασφάλεια των αθλητών και των εθνικών αποστολών. Τόσο κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων, όσο και κατά τη διάρκεια των πρώτων μηνών μετοίκησης, βρίσκονταν σε ισχύ πληθώρα μέτρων ασφαλείας, όπως περίφραξη, κλειστές πύλες με ελεγχόμενες εισόδους, ιδιωτική ασφάλεια και περιπολίες στο εσωτερικό, στοιχεία που συναντώνται συχνά στις περιφραγμένες κοινότητες.

Ωστόσο, όλα αυτά τα πρόσθετα μέτρα ασφαλείας εγκαταλείφθηκαν, οι πύλες άνοιξαν προς όλους και το μόνο που παραμένει είναι η περίφραξη, ως απλή οριοθέτηση του χώρου. Επιπλέον, φανερή είναι η δυσανεμία των ίδιων των κατοίκων σχετικά με τα μέτρα ασφαλείας, γεγονός που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με το σκοπό δημιουργίας των περιφραγμένων κοινοτήτων, δεδομένου ότι, όπως αποδείχθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο, σκοπός είναι η επαυξημένη ασφάλεια και η προστασία από το έγκλημα. Ακόμα, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι σε αντίθεση με τις περιφραγμένες κοινότητες, το Ολυμπιακό Χωριό δεν έχει αυτόνομη διοίκηση, αλλά υπάγεται στο δήμο Αχαρνών.

Σχετικά με τις στάσεις των κατοίκων απέναντι στην ασφάλεια και την εγκληματικότητα, διαπιστώθηκε ότι αισθάνονται ασφαλείς, και μάλιστα, όπως οι ίδιοι δηλώνουν, ενδεχομένως και περισσότερο ασφαλείς απ' ότι κάτοικοι άλλων περιοχών της Αθήνας. Αυτό οφείλεται τόσο στο αίσθημα κοινότητας που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των κατοίκων, όσο και λόγω της πολεοδομικής σχεδίασης του Ολυμπιακού Χωριού, η οποία επιτρέπει την φυσική επιτήρηση, ενώ παράλληλα, ελαχιστοποιεί τις ευκαιρίες τέλεσης κάποιου αδικήματος και δυσχεραίνει την διαφυγή του πιθανού δράστη. Ουσιαστικά, μόνο δρόμο διαφυγής αποτελούν οι τρεις εισοδοί, εφόσον το Ολυμπιακό Χωριό ακόμα οριοθετείται με περίφραξη.

Σχετικά με την εγκληματικότητα καταλήξαμε στο συμπέρασμα, με βάση τις δηλώσεις των κατοίκων, ότι τα ποινικά αδικήματα που διαπράττονται είναι συνήθως μέσης ή μικρής βαρύτητας, ενώ η συχνότητα τους παραμένει σχετικά ίδια αν όχι και μικρότερη, σε σχέση με άλλους δήμους. Οι ίδιοι οι κάτοικοι αποδίδουν τη σχετικά χαμηλή εγκληματικότητα στη συνοχή και τους δεσμούς μεταξύ τους, καθώς επίσης και στη περιορισμένη προσβασιμότητα στο χώρο.

Παρ' όλο που το Ολυμπιακό Χωριό συγκεντρώνει αρκετά από τα χαρακτηριστικά των περιφραγμένων κοινοτήτων, παρουσιάζει κάποιες πολύ βασικές διαφορές που δεν μας επιτρέπουν να το χαρακτηρίσουμε ως τέτοια. Το πρώτο στοιχείο που το διαφοροποιεί είναι

ότι δεν δημιουργήθηκε για λόγους ασφαλείας των κατοίκων, αλλά ως τόπος διαμονής των αθλητών κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Επιπλέον, οι κάτοικοι που μετοίκησαν μετέπειτα δεν ανήκουν στα υψηλότερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, όπως συμβαίνει συνήθως σε τέτοιου είδους κοινότητες, αλλά τα σπίτια διανεμήθηκαν μέσω της Εργατικής Κατοικίας, με βάση κοινωνικά κριτήρια.

Συμπερασματικά, αν και το Ολυμπιακό Χωριό ξεκίνησε συγκεντρώνοντας πολλά από τα χαρακτηριστικά που ορίζουν μια περιφραγμένη κοινότητα ως τέτοια, σταδιακά άλλαξε μορφή, αλλά και σκοπό ύπαρξης. Ωστόσο, συνεχίζει να παραμένει η κοινότητα που προσομοιάζει περισσότερο σε Gated Community στην Ελλάδα, χωρίς να μπορεί, όμως, να χαρακτηριστεί ως τέτοια.